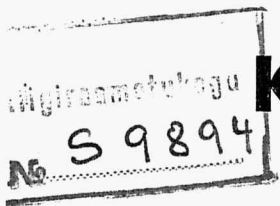

MÄNG JA TÖÖ

MAI 1941 № 5

Kuidas 1. maist sai töölise püha

See oli väga ammu, siis kui teie vanaisad ja vanaemad olid veel lapsed — 1886. a. Tolle aasta 1. mai oli sama- sugune päev, nagu kõik teised päevad. Kõikides riikides töötati, tehastes ja vabrikutes mürisid masinad, vabriku- korstnatest kerkisid suitsupilved.

Kaugel ookeani taga Ameerikas jäi aga 1. mail 1886. a. paljudes linnades, nende hulgas ka Chicagos töö seisma. Suured tehastekorstnad ei suitsenud enam, ehituste juures ei töötanud enam tõstekraanad, polnud enam kuulda vedurivilesid.

Mis oli juhtunud?

Töölised ei läinud enam tööle, vaid korraldasid streigi, et peremehe sundida kergendama nende rasket tööd. Töölise hulgas oli aga reetureid, kes peremehe käest saadava raha eest nõustusid töölise ühist üritust nurja ajama ja tööle tulema tavalisel ajal, nagu poleks mingisugust streiki.

Streigi kolmandal päeval — 3. mail — Chicagos tuhanded töölised kogunesid vabriku ümber ja tahtsid sundida reetureid töölt lahkuma. Aga kui streikijad kogunesid vabrikuvärvade juurde, saabusid kohale politseisõidukid. Nendest astusid välja kiivrites ja sinistes mundrites mehed ning hakkasid rahva hulka tulistama. Viis inimest sai surma, paljud haavata.

Teade sellest levis kiiresti kogu linna. Hilisõhtuni liikusid kitsastel tänavatel, kus kõikjal valitses vaesus, töölised, kes arutasid juhtunud sündmust. Öösel ratsutas keegi läbi kogu linna ja loopis laiali lendlehti, mida töölised õhinal lugesid. Lendlehtedes kutsuti rahvast ülestõusule kapitalistide vastu ning kätte maksma lange- nud seltsimeeste eest.

Järgmise päeva õhtul kogunesid streikivad töölised koos oma perekon- dadega Haymarketi väljakule oma olu- korda arutama. Kellelgi polnud kaa-

sas relvi — nad läksid ju koosolekule, miitingule.

Kohe ilmusid aga jälle kohale nuiade- dega relvastatud politseinikud ja hak- kasid rahvahulka laiali ajama. Kõik vasturääkijad ja -hakkajad võeti kinni ja viidi ära. Korraga kõlas hirmus plahvatus — väljakul oli lõhkenud pomm, paisates õhku määratu tule- ja suitsusamba ning kivirahe.

Rahvahulk jooksis hirmunult kõrval- tänavatele laiali, kuid seal olid juba relvastatud sõjaväe ja politsei salgad neid ootamas. Tühjale, verest puna- seks värvunud väljakule jäid maha ainult tapetud ja haavatud — töölised, nende naised ja lapsed.

Palju miitingust osavõtjaid heideti vanglasse, sest plahvatuse tekitamise süü veeretati neile, kuigi pommi olid visanud kapitalistide poolt palgatud inimesed. Paljud süütutest töolistest mõisteti surma, kuid osale nendest muudeti karistus hiljem eluaegseks sunnitööks. Surmamõistetud surid kan- gelassurma ja üks neist hüüdis veel viimisel hetkel:

„Elagu vabadas!“

Nende sündmuste mälestuseks, Chi- cago tänavail ja vanglasis hukkunud seltsimeeste mälestamiseks otsustasid Ameerika ning nende järel Prantsus- maa töölised korraldada iga aasta 1. mail meelevalduse, demonstratsiooni.

Kolm aastat hiljem — 1889. a. — kogunesid paljude maade töölise esin- dajad kongressile Pariisi. Kongress tegi palju otsuseid, kuid üks tähtsa- maid nendest oli ära määrata kindel päev, millal igal aastal proletariaadi jõud vaadatakse üle meelevaldusel, kus töölised avaldavad nõudmisi oma õigustele. Selleks päevaks saigi 1. mai.

Nii kujunes 1. maist suur rahvus- vaheline töölise püha, millal töölised punalippude all näitavad oma jõudu ja võimsust.

Lenin jahil

M. Zoštšenko

Lenin armastas väga jahil käia. Ta pidas jahti partidele, mõtustele, jänes-tele ja huntidele.

Kuid ka rebasejaht oli meelt mööda.

Rebane on kaval loom, selletõttu jaht temale on väga huvitav.

Rebastel on kombeks elada koobastes. Kuid tänu oma kavalusele, nad ei tee omale ise koopaid. Kui juhtuvad leidma mõne valmis koopa, mille näiteks on välja kraapinud mäger, siis asuvad nad ülima rahuga sinna elama. Tuleb mäger, — tere, — keegi juba elab tema koopas.

Mäger on muidugi ebameeldivalt rabatud, nähes, et tema korterisse on end rebane sisse seadnud. Mõtleb: „Ehk on arusaamatus, arvatavasti läheb ta kohe minema.“

Rebane aga ei mõtlegi sellele. Lamab koopas, silmad suletud, nagu ei puutuks asi üldse temasse.

Ei jää muud üle, mäger ronib ka koopasse ning mõtleb:

„Äärmisel juhul elan kuidagi koos selle pikasabalise punase tädiga.“ Kuid selgub, et reinuvaderiga kooselu pole kuigi kerge. Rebasel on kalduvusi vargu-

seks. Näppab toitu, ja lisaks võtab koopas oma alla ikka parema koha. Vahete-vahel laiutab nii, et vaesel mägral jääb saba koopasuust välja. Muidugi pole elu nii kuigi mõnus. Mõni loom võib sabast hammustada ja vihma tilgub ka kaela.

Nii lahkubki mäger halvas tujus ja kaevab omale uue augu, milline töö pole just nii väga raske tänu tema pikale ninale.

Rebane aga on rahul ja õnnelik, et mäger ära läks ning seab end koopas sisse oma meele järele.

Jahikoerad on osavad neid koopaid üles otsima ja hirmutavad rebased sealt välja. Koer hakkab haukuma, mulda või lund kraapima ja rebane, ehmata-des püssipaugust, hüppab koopast välja. Koerad jooksevad talle järele ja ajavad ta küttide ette. Kütid lasevad, kuid ei taba alati, sest rebane on vilgas loom. Kord on ta siin, kord seal. Kord näed ta saba puu tagant vilksatamas ja loom ongi jäljetult kadunud.

Kord korraldasid Moskva kütid rebasejahi. Tegid seda väga organiseeritult; riputasid isegi metsaservale lipukesed. Lipukesed õõtsusid tuule käes. Loom, nähes neid õõtsuvaid lipukesti, jääb harilikult hirmuga peatuma. Seda oligi küttidel tarvis.

Kütid paigutati igaüks temale määratud kohale.

Ka Vladimir Iljitš Leninile juhatati kätte tema koht.

Lenin seisab, viltides ja poolkasukas, tee peal ühe puu juures. Seisab püss käes ja ootab.

Äkitselt kuulduv metsast koerte meelegeitlikku haukumist. See tähendab, et nad sattusid rebasele ja ajavad teda metsast välja, legendikule.

Kütid asusid valvele. Ka Lenin oli

valvel. Veendus, et püss oleks õieti laetud.

Umbruskond on aga imeilus. Väike legendik. Mets. Kohevil lumi sätendab puuokstel. Talvepäike kuldab kõrgeid puude latvu.

Korraga, võta või jäta, jookseb metsast välja, otse Lenini poole, rebane.

See oli ilus punane rebane, suure kohevil sabaga. See oli erepunane rebane, ainult saba ots oli must.

Et pageda koerte eest, jooksis ta legendikule, kuid märgates siin inimest püssiga, seisatus.

Mõneks hetkeks rebane tardus, ainult saba kiikus närviliselt ja hirmunult liikusid ta ümmargused silmad.

Rebane ei taibanud mis teha, kuhu jooksta. Taga on koerad, ees inimene püssiga. Ta sattus segadusse ja kangeustus.

Et teda mitte lasta, võttis Lenin püssi palgelt. Laskis aga siis kae langetada ja pani püssi oma jalgade ette lumme.

Rebane välgatas oma kohevil sabaga, hüppas kõrvale ja kadus puude taha.

Lähedal, puu juures seisis ka Lenini naine Nadežda Konstantinovna. Ta küsis imestunult:

„Miks sa ei lasknud?“

Lenin vastas naeratades:

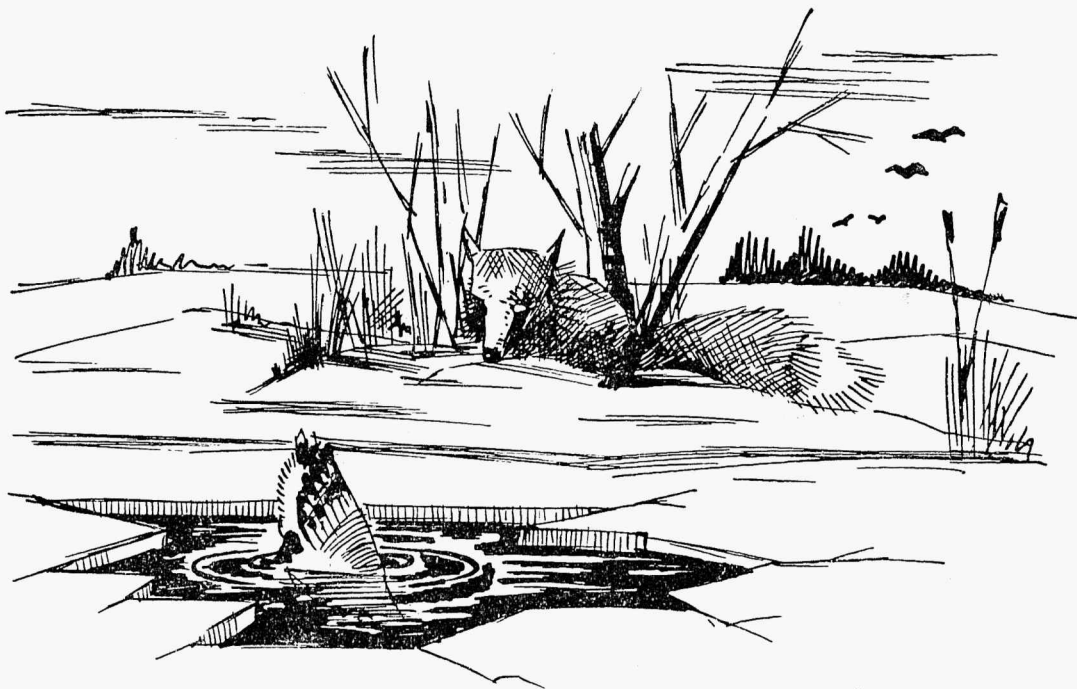
„Ei suutnud lasta. Rebane oli imeilus loom. Ma ei raatsinud teda tappa. Las elab!“

Saabusid ka teised kütid ja imestatsid, miks Lenin ei lasknud, kui rebane oli nii lähedal ja isegi seisatas.

Kuulnud, miks Lenin ei lasknud, imestatsid nad veel enam ja üks kütti-dest lausus:

„Mida ilusam loom, seda hinnalitem. Mina oleks küll lasknud.“

Kuid sellele Lenin ei vastanud.

Kaval rebane ja tark pardike

Sügisel kogunesid metspardid suure parvena järve kaldale, et lennata soojale maale.

Kaval rebane hiilis lähedale. Hümpas... ja haaras ühel pardikesel tiivast.

Pardike rabeles — ja rebase hamaste vahele jäi vaid tuustike sulgi.

Metspardid lendasid ära, aga see part, kelle tiib oli vigastatud, ei saanud lennata. Ta puges kõrkjatesse.

„Mine aga pealegi!“ mõtles reinuvader ja limpsas keelt. „Varsti saabub talv, järv kattub jääga. Küll ma su siis kätte saan.“

Saabuski talv. Järvele tõmbus jääkord peale, maa kadus tiheda lume alla.

Tulli kaval rebane — aga parti ei olnud kuskil. Lume peal oli näha vaid jälgi, mis olid sõtkunud jalakesed ujunahaga.

Rebane jooksis jälgi mööda metsa-

järveni. Järvejääs oli lahtine koht. Ja seal ujus part.

Reinuvaderit silmates sukeldus part.

„Mine aga pealegi!“ mõtles kaval rebane ja paljastas hambaid. „Sa pead ometi hingama. Ja hingamiseks vajad õhku. Küll sa varsti välja tuled. Ja siis oled mul käes.“

Ja reinuvader-rebane peitis end karmesti järve kaldale kännu taha.

Ootas — ootas, aga parti ei tule ega tule.

Rebane sügas käpaga kõrvatagust ja mõtles:

„Küll on rumal: uputas enese jää alla. Aga pole viga! Saabub kevad — jää sulab — ja mina saan ühel ilusal päeval lõunasöögiks külmunud pardipraadi.“

Reinuvader jooksis põllule ja püüdis seal talve otsa hommikuti, lõunati ja õhtuti hiiri.

Ent part ei mõelnudki uppuda.

Sukeldus jää alla ja ujus teise augu juurde, kus ronis põõsaste varjus veest välja. Seal nirises maa seest soe alikas, mis ei lasknud veel külmuda.

Seal veetiski pardike kogu talve. Päeval püüdis loigus kalu ja öösi magas kaldal põõsa all.

Saabus kevad, jää sulas ja kaval rebane tuli oma saagi järele.

Aga näe imet! Järvel oli palju, palju parte. See oli tuttav metspartide parv, kes oli tulnud tagasi soojalt maalt.

Reinuvaderil hakkas suu vett tilkuma.

„Mis ma asjata vaeva näen ja vargasi hiilima hakkam,“ mõtles ta. „Parv tõuseb küll lendu, aga minu külmunud pardike ei pääse kuskile.“

Sammus avalikult kaldale. Pardid nägid reinuvaderit ja tõusid lendu viimne kui üks. Ka see part, kelle tiib oli vigastatud ja kes oli talve jooksul täiesti paranenud, oli kadunud.

V. Bianki

Jänes puu otsas

Ühe jäneseга juhtus kord naljakas lugu.

Ta elas väikesel saarel keset suurt jõge. Öösiti näris ta noorte puude koori ja päeval magas ta põõsaste varjus, et ei torkaks silma inimestele ega rebasele.

See oli veel üsna nooruke rumal jänes.

Ta ei pannud tähele, et saare ümber jõel hakkas paukudes murduma jää.

Ta magas päeval rahulikult põõsa all. Päike soojendas ja pikk-kõrv ei märganud, kuidas vesi jões kiiresti tõusis. Ta ärkas alles siis, kui tundis, et nahk hakkab kõhu all märjaks minema.

Nüüd krapsahtas ta vilkalt püsti — kuid ümberringi oli juba vesi.

Algas uputus. Jänes kahlas läbi vee saare keskele.

Aga vesi tõusis ja tõusis. Saar aina vähenes. Jänes jooksis ühest äärest teise. Ta nägi, et varsti kaob viimne maalapike, kuid ei julgenud hüpata vette, mis vihaselt lainetas. Ta poleks suutnud ujuda kaldale.

Nii möödus päev ja öö.

Järgmisel päeval paistis veest ainult tilluke saarenukk. Seal kasvas jändrik puu. Hirmunud jänes jooksis ahastuses ümber puutüve.

Kolmandal päeval tõusis vesi veelgi ja ulatus juba puuni. Jänes hakkas

hüppama puu otsa, kuid kukkus maha ja langes sulpsti vette.

Viimaks õnnestus tal pääseda puu alumisele jämedale oksale. Seal seadis ta end mugavasti istuma ja jäi ootama uputuse lõppu. Vesi enam ei tõusnud.

Näljasurma karta ei olnud. Vana puu koor oli küll kõva ja kibe, aga süüa kõlbas siiski.

Palju koledam oli tuul. See kõigutas puud nii tugevasti, et jänes vaevu püsis oksal. Ta oli nagu madrus laeva mastis.

Jões aga ujus juurtega väljakistud puid, palke, oksa, õletuuste ja isegi loomade surnukehi.

Jänesel hakkas seda nähes õudne.

Tema hirm paisus veelgi, kui nägi lainetel kiikumas teist jänest. See oli haopuntra vahel ja liikus jõevoolu mööda edasi, kõht ülespoole ja elutud kädad sirutatud taeva poole.

Kolm pikka päeva konutas meie vae-ne pikk-kõrv puu otsas, mis polnud talle sugugi kohane paik.

Lõppeks alanes vesi ja jänes võis puuoksalt maha hüpata.

Ta jäi saarele elama suve lõpuni. Siis alanes vesi jões nii, et igalpool paistis kive. Nüüd siirdus meie jäneseke metsa.

V. Bianki

Kusti äpardus

Kevad jälle meie õues,
Kustil rahutus on põues.
Mis nüüd toas jännata —
Välja minna, rännata.

Pole rännumees ta väike,
Ta on palju uurind kõike,
Aina mägesid ja maid
Tahab tundma õppi vaid.

Tahaks püstitada lippu
Iga kõrge mäe tippu,
Takistuseks kurb on tõik —
Mäed Kustist kaugel kõik.

Eemal majast kivitomp,
Kivi äärel porilomp,
Kivi otsa tõustes vist
Õpid mägironimist.

Kivi vallutatud pea,
Võidurõomust meel on hea.
Aga jälle asi kole —
Mäge kõrgemat ei ole.

Muide oleks ka veel lust
Näha meresügavust.
Seal on veidraid elukaid,
Verejänulised haid.

Mõtles sellest Kusti-mees
Kuni kivilt libises
Otse kauhti! lombimutta.
Rõõm on läbi, vaja nutta.

Nüüd ta sissekukkund mees...
Aga aastaid on veel ees.
Tubli mehele on just
Noorelt vaja karastust.

Esimene kevadlill

E. Leide

Oli kord väikene kevadlille sibul. Ta oli peidus sügaval lillepeenra mullas, sest väljas oli külm talv. Lillsibul teadis, et ainult kevadel, soojal päikesepaistel, võib ta oma lehed ja õied maapinnale välja ajada. Kuid nüüd talvel kattis maad külm lumi ja jää, ning väikene lillsibul magas ja ootas kevadet.

Lillsibul magas raskesti, kuid vahest sosistas ta läbi une:

„Tuleks kord soe kevade,
Kohe puhkeks öitsele!“

Ja nii lillsibul magas ... ja magas ... Kui ta ühel päeval jälle ärkas, tundis ta, et muld tema ümber on niiskem ja soojem. Ta kuulatas. Väljast kostis vaikne laul:

„Mina olen kevadpäike,
seda tea sa, lill väike.
Toon sulle palju sooja,
kuni õhtul lähen looja!“

Lillsibul arvas, et ta on eksinud kuulmisega. See ei võinud ju ometi päike olla, kes laulis. Väljas on ju veel talv.

Kuid järgmisel päeval kuulis ta uuesti:

„Mina olen kevadpäike,
Seda tea sa, lill väike.
Toon sulle palju sooja,
kuni õhtul lähen looja!“

Nüüd teadis lillsibul, et on kevad. Ja juba hüüdsid lillsibula lehed:

„Peame välja pääsema,
et saaks ilma vaadata!“

Ja lehed sirutasid end väga ettevaatlikult sibulast välja, tungisid läbi mulda ja jõudsid maapinnale.

Väljas oli soe ja kena kevadilm. Ümberringi oli veel näha lund, mis aga peagi sulas soojas päikesepaistes veojadeks, mis laulsid:

„Sulinaga, sulinaga,
Jookseme me vulinaga.
Enne lumi olime,
Nüüd veeks sulame.“

Lumi vähenes päevpäevalt ja ilmad muutusid soojemaks. Lillsibul oli nüüd kõik oma lehed mulla alt välja ajanud. Lehed olid kitsad ja tumerohelised, nad soojendasid end päikesepaistel ja kuulasid laulu:

„Mina olen kevadpäike,
seda tea sa, lill väike.
Toon sulle palju sooja,
kuni õhtul lähen looja.“

Ühel päeval tundis lillsibul lehtede vahel pakitsust ja keegi hüüdis:

„Peame välja pääsema,
et saaks ilma vaadata!“

Need olid õiepungad, kes tungisid lehtede vahelt välja. Nüüd oli lillsibulal juba lehed ja õiepungad.

Ühel ilusal päikesepaistelisel hommikul avanesid õiepungad ja nähtavale tulid pisikesed kellukesekujulised valged õied, õied tilisesid tuules:

„Kellukesed oleme,
kevadet me täname!
Sooja meile tõi ta,
nüüd me võime öitseda.“

Mis oli saanud meie väikesest lillsibulast? Temast oli saanud esimene kevadlill.

Nüüd vaatab kevadlill oodates ringi. Ta ootab väikest tüdrukut, kes elab selles majas, kelle akna all kevadlill õitseb. See väike tüdruk oli kevadlille möödunud aastal väga armastanud.

Kuid kedagi pole näha, lill hüüab:

„Kuule, kuule, tüdruk väike!
Taevas ammu soe päike.
Mina, väike kevadlill,
õitsen juba akna all.“

Väike tüdruk kuuleb tuppä lille hüüdu, jookseb aknale. Ja mis ta näeb? Aias õitseb esimene kevadlill.

Ja väike tüdruk hõiskab:

„Õues juba kevadlill.
Varsti hüüab pajupill.
Käes on kena kevade,
Ema, luba murule!“

Kangekaelne kassipoeg

Ivan Belošev

Uhel tütarlapsel oli väike hall kassipoeg.

See oli nii kangekaelne, et tahtis alati kõik teha omamoodi.

Kord läks kassipoeg jalutama, ja tüdruk ütles:

„Ära mine kaugele, eksid ära.“

Kassipoeg ei kuulnud sõna ja läks metsa.

Kõndis, kõndis ja eksis.

Kuskil ulus hunt. Kassipoeg ehmus, ronis kännu otsa ja hakkas nutma.

Juhtus mööda jooksmata jänes. Nägi kassipoega ja küsis:

„Mis sina siin istud?“

„Eksisin ära.“

„Vaata kus rumal,“ imestus jänes. „Kes sa oled?“

„Ei tea,“ sõnas kassipoeg, „olen väike.“

„Küll on tola,“ põlastas jänes. „Aga kes on sinu ema?“

„Mul on ema asemel üks tütarlaps.“

Jänes pahvatas naerma, istus kännu kõrvale, lõi kõrvad kokku ja mõtles.

Mõtles, mõtles ja ütles:

„Kas sa mõistad hüpata?“

„Hüpata mõistan hästi,“ vastas kassipoeg.

„Noh, siis oled jänes,“ kinnitas jänku. „Tule, ma viin su koju.“

Kassipoeg läks jänesega kaasa. Nad kargasid üle kraavi ja jänku küsis:

„Mispärast su kõrvad nii väikesed on?“

„Mis sa pärid,“ vihastas kassipoeg,

„mispärast ja mispärast? Kas pole ükskõik. Selle eest on mul pikk saba.“

„Olgu,“ leppis jänku, „lähme edasi.“

Jänes viis kassipoja juurviljaaia taha, kus elasid pikk-kõrvad.

„Ema,“ hüüdis jänku, „leidsin metsast väikese jänese.“

„Hea küll,“ vastas jäneseema, „anna talle süüa ja heitke magama. On juba hilja.“

Jänku võttis kapsalehe ja ulatas kassile:

„Säh!“

„Mis — säh?“ ei saanud kassipoeg aru.

„Säh, võta ja söö,“ seletas jänku.

Kassipoeg võttis kapsalehe ja hakkas nutma.

„Ma ei mõista seda süüa,“ halises ta.

„Olen väike.“

„Mis — sina oled alati väike ja väike,“ pahandas jänku. „Mina olen ka väike, aga vaata, kuidas ma söön.“

Ta haaras kassipoja nina alt kapsalehe ja sõi selle paari minutiga ära. Ainult väike varrejupp jäi järele.

Kassipoeg võttis varrejupi ja pühkis sellega pisaraid.

Jänkuema vaatles kassipoega ja raputas pead.

„Ei,“ sõnas ta, „sina pole jänes.“

„Jänkud!“ hüüdis ta. „Karake ruttu siia ja vaadake, millise loomakese mu poeg metsast leidis.“

Jänesed tulid kokku, vaatasid — ei saanud kuidagi aru, mis loom see oli.

Väljus sarapuu põõsastikust vana lombakas jänes.

„Minge eemale,“ sõnas ta. „Laske ma vaatan.“

Lombak-jänes silmitses kassipoega.

„Kas sa puude otsa mõistad ronida?“

„Mõistan,“ vastas kassipoeg.

„Lähme siis, ma viin su koju. Tean, kes sa oled. Oled orav. Vaadake: kõrvad on väikesed, aga saba pikk ja pehme paksu karvaga.

„Õigus, õigus!“ hüüdsid jänesed.

Lombak-jänes läks ees, kassipoeg talle järele.

Jõudsid vana tamme juurde.

Lombak-jänes kükitas tagumistele jalgadele ja tagus esimestega vastu tüve.

„Kes seal on?“ hüüdis ülalt orav.

„Mina, lombak-jänes, tõin sulle väikese orava.“

„Las ta ronib üles,“ vastas orav.

„Mul pole aega alla tulla, kogun talveks tagavara.“

Kassipoeg hakkas tammetüve mööda üles ronima. Ronis ja ronis ja jõudis viimaks suure vaevaga kohale. Puges tütve, ja orav ulatas talle käbi.

Kassipoeg solvus.

„Söö ise,“ pomises ta. „Söö isel!“ ja viskas käbi minema.

„Kuidas sa julged käbi maha visata!“ karjus orav. „Oota, ma annan sulle kere peale.“

Tõstiski käpa, kuid ei löönud. Vaatas ja sõnas:

„Aga sa polegi orav.“

„Ei tea,“ vastas kass. „Tahan süüa.“

„Mis ma sulle annan?“ küsis orav. „Kas tahad kuivatatud seeni?“

„Ei,“ vastas kassipoeg. „Tahan hiiri.“

„Vaata, kus rumal,“ pahandas orav.

„Miks sa mulle kohe ei öelnud, oleksin jalamaid taibanud, et oled siil. Roni kähku alla, ma viin su koju.“

Ja orav viis kassikese siili juurde.

„Võtke siilipoeg,“ sõnas ta, „leid-
sime ta metsast.“

„Las ta läheb siili laste juurde,“ vas-
tas siiliema. „Seal võib süüa hiirepraadi
ja magama heita. On juba hilja.“

Kassipoeg sõi kõhu täis ja heitis
siilipoegadega magama. Sai aga vae-
valt pikali heita, kui krapsatas püsti.

„Oi, ma ei või,“ kisendas ta, „kõik
küljed valutavad!“ Ja puhkes nutma.

Siiliema ärkas kisa peale, läks pesast
välja ja ohkas.

„Mis ma sinuga teen? Sa pole jä-
nes, ei orav ega siil. Kes sa ometi
oled?“

Siiliema haigutas, puges pessa tagasi
ja heitis magama. Aga kassipoeg istus
puu alla ja nuttis kogu öö.

Kui päike hommikul tõusis, ärkas
haava oksal vares. Nägi kassipoega ja
ütles:

„Mina tean, kes sa oled.“

„Kes ma olen?“ päris kassipoeg.

„Oled noor kass, vaat' kes sa oled,“
vastas vares.

„Ega sa ei luiska?“ kahtles kassi-
poeg.

„Oled sina aga rumal! Kas arvad,
et ma pole varem kassipoegi näinud,
mis? Vaata, millised küüned sul on.“

Kassipoeg vaatas käppa, tõmbas
küüned sisse ja sõnas:

„Vares, kuule, vares, kas sa tead,
kus on minu kodu?“

„Tean küll.“

„Vii mind siis koju.“

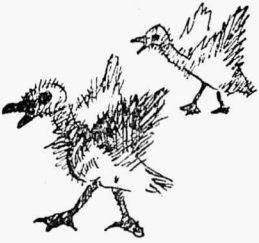
Vares tõusis lendu ja kassipoeg
hüppas talle järele.

Nii jõudsid nad metsast välja teele.
Kassipoeg silmas oma kodu, tõstis saba
püsti ja pistis jooksu.

Koju jõudnud, kinnitas ta:

„Enam ei lähe ma iialgi üksinda
metsa.“

Noored metshaned

Richard Roht

1.

Kui kalur Tiit Sanglepp oma poegadega merest kalavõrku välja tõmbas, silmasid mehed võrgus mingisuguseid veidraid olendeid: kalad need ei olnud, loomad ka mitte; nad olid mustad, kahejalgsed — nähtavasti pika peenikese kaelaga ja suure peaga, ent pea lõppes neil laperguse nokaga.

„Õige meretondid!“ imestas Tiit. „Päris paharettid võrku tulnud! Vaat kuidas nad mükerdavad!“

Väikesed mustad olendid otsisid iga-suguseid võimalusi põgenemiseks või vähemalt vee alla laskumiseks. Kuid võrk oli juba pooleldi kuival ja põgenemiseks ning veealla laskumiseks polnud „paharettidel“ enam võimalusi. Aga nad rabelesid ja sibasid siia-sinna üliras hirmus ja metsikus.

„Linnud!“ hüüti lõpuks, kui väikesed olendid end enam kuskile peita ei saanud ja päris selgesti nähtavale tulid.

Aga mis linnud need olid?

Õigeid tiibu neil ei olnud; polnud neil veel õigeid sulgigi, olid vaid udemed. Aga tugevad tiivakondid, kaks lestalist jalakest ja tubli nokk oli neil olemas.

„Linnupojad...“ — taibati neid vaadeldes.

Ja lõpuks tunti neis ära noored metshaned.

„Vaata prohvusi,“ imestas vana Tiit. „Või nemad ka roninud võrku! Küllap asusid kalapoegi küttima — ja nii jäidki ühes kaladega võrku. Või mükerdasid muidu võrgu all mudas kuni sattusid võrgu taha ega osanud enam välja minna.“

Neid oli kaks — neid noori hanepoegi —, küllap teised olid võrgust välja osanud minna või polnud sinna sattunudki. Väga võimalik ka, et pe-

sakond polnudki suurem. Vana hani oli aga muidugi kavalam ja targem kui pojad, seepärast oskas ta võrgu eest hoiduda, või kui ta sinna sattuski, sellest väljapääsu leida.

„Mis me nendega teeme?“ küsis Tiit poegadelt. „Viskame merre tagasi?“

Aga parajasti juhtus mere äärde tulema Tiidu naine Mari. Kuuldes, mis juhtunud, ütles ta:

„Misjaoks neid merre tagasi lasta? Ei. Andke nad mulle. Ma viin nad koju ja kasvatan suureks. Neist saab sügisel hea prae.“

„Püsivad nad sul kodus? Ja saab neist asja?“ kahtles Tiit.

„Miks ei,“ vastas Mari. „Algul hoian neid mõne aja kuuris kinni, siis harjuvad nad peagi koduse toiduga ega lähe enam kuhugi. Küll sa näed! Kui neil enam ema pole, siis hakkavad nad seda emaks pidama, kes neid toidab. See on kõikide metslindude ja metsloomade poegadega nii.“

Mari astus võrgu juurde ja hakkas sellest hanepoegi kinni püüdma. Aga andis tal sellega jännata! Hanepojad olid vilkad ja kartlikud kui metslinnud kunagi. Nad kasutasid igat võimalust neid püüdvate käte eest kõrvale põiklemiseks, olgugi võrgus. Nad peitsid end võrgus olevate kalade, rohu ning muda alla ja väänlesid ussi osavusega siia-sinna. Ja kogu aja piuksusid nad meeleehtlikult. Viimaks tabas Mari ühe neist. Aga vihane oli see noor metslane! Vihane ja kuri! Ta oskas end kaitsta. Nokaga jagas ta hoope Mari kätele, peksis tiivakestega, susises ja vusises — ja karjus sellise häälega, nagu tahaks ta kogu maailma appi kutsuda oma hirmus ja hädas.

Mari vaid naeris ja tabas peagi ka

teise. Seegi polnud nõrgem end kaitsma ja vihaselt karjuma. Nende mustad silmad sätendasid kui nõelapead ja kogu nende keha tegi kramplikke katseid lahti saada, vabaneda.

Mari pani nad oma põlle ja sealt nad enam kuidagi välja ei pääsenud. Katsusid küll üles ronida, aga kukkusid uuesti tagasi.

2.

Nii said metshanepoegadest kodulinnud. Nad harjusid peagi Mariga ja teiste inimestega. Sõid, mis neile viisati, ja piuksusid, kui kõhud olid tühjajad. Kui tuldi neile toitu tooma, võtsid nad toidutooja vastu rõõmsama piuksumisega kui muidu. Eriti näisid nad hästi tundvat ja eelistavat pere-naist Marit.

Kui taltsaks nad saidki, iialgi ei lasknud nad end silitada ega kinni võtta heaga, misjuures nad karjusid ja susisesid kui vaenlased vaenlastele. Mari vastu olid nad usalduslikumad, kuid ka teda ei lasknud nad iialgi käelatusse.

Mõne päeva pärast laskis Mari nad kuurist välja õuele. Õues oli aga koduhanede pesakond — ja kohe oli vaen lahti mets- ja koduhanede vahel. Õigem küll nii, et koduhaned hakkasid metshanesid kiusama, sest neid oli rohkem ja nad pidasid end õuel peremeesteks. Kes olid need kaks musta metslast vesihallide koduhanepoegade hulgas? Kust olid nad tulnud? Mida nad siin otsisid? Välja õuest!

Sedaviisi näisid küsivat ja toimivat koduhanepojad. Ent eriti tragid võõraid kiusama olid vanad koduhaned. Nähes metshanepoegi kuskilt nähtavale ilmuvat, tormasid nad susisedes nende kallale — ja väikestel mustadel metslastel pidid väledad jalad olema, et ruttu kaduda.

Nende jalad olidki kiiremad kui koduhanedel. Nad olid väiksemad, kõhnemad ja vilkamad. Nad said mõnikord sellegagi hakkama, et ilmusid koduhanede toitmise ajal nende keskele ja pistsid mõnegi ilusa tera pugusse enne kui koduhaned oma raskepärase mõistuse ja keha liikvele said. Igata-

hes üllatas koduhanesid metslaste häbematus tükiks ajaks liikumatuks. Ent kui siis jaht algas, kadusid metshaned väleda plagamisega kus seda ja teist, ilma et koduhaned neile lähedalegi oleks saanud. Vaid pahandada ja kiruda võisid koduhaned omavahel — ja seda tegid nad ohtrasti, kusjuures suur vana isahani peaga noogutades ja tiibu soputades eriti kiitles ja uhkustas, otsegu oleks ta sooritanud sangariteo.

Koduhaned istusid kogu aja õuel, ja liikusid üldse vähe. Sõid, puhastasid sulgi, suplesid veidi — ja jälle kõhuli. Nemad pidasid niisugust eluviisi õigeks ja korralikuks. Misjaoks ringi joosta ja roobeldada, kui söök oli kindlustatud ja kõhuliolek oli mugav?

Metshaned aga armastasid kaugel ringi luusida, igale poole tungida, kõiksuguseid retki ette võtta. Nad ei leppinud selle toiduga, mis neile ette viisati, nad armastasid toitu ise otsida, et see mitmekesisem oleks.

Ühekülgselt kodutoidust rasvused koduhaned, muutusid laisaks ja mugavaks. Metshaned aga olid kogu päeva jalul, käisid mitu korda päevas meres suplemas, rändasid põldudel, metsas, heinamaadel. Koduhaned ei viitsinud merre minna, sinna oli tükk maad, nad leppisid pisikese sogase porise tiigiga koduõuel.

Koduhaned olid rammusad, kuid metshaned kõhnad. See, et nad niipalju liikusid ja sõid mitmekesist toitu, ei lasknud neil rasvuda. Nendel oli kerge, kuid tugev, karastatud keha. Koduhanedel aga raske, kuid õrn keha. Koduhanesid oli palju, pealegi oli nende hulgas vanu hanesid, vastasel korral oleksid metshaned nendest jõukatsumises üle olnud. Aga kui noored metshaned noorte koduhanedega kokku satusid, siis, kui viimaste vanemad vilbisid kaugemal, kolkisid nad kahekesi kogu karja läbi, lastes jalga alles vana isahane ilmudes.

Selle kõige eest ei sallinud koduhaned metshanesid ja rääkisid nendest alati väga põlglikult ja üleolevalt:

„Need ka mõned haned! Kogu päe-

va tõmbavad ringi. Õgivad meres ja põldudel igasugust sodi. Köhnad kui kiitsakad. Kerged. Pole rasva. Ei oska lugu pidada mugavast paigalpäsimisest ja kõhuliolekust. Ikka laaberdavad, ikka räuskavad. Halvad, jõhkrad kombes. Halb tõug.“

3.

Kuna metshanepojad omataolistest võõrdunud olid ja kalur Tiidu kuur ning õu neile koduks oli saanud, ei katkestanud nad sidemeid selle koduga, vaid tulid igalt retkelt ikka sinna tagasi. Pealegi olid nad harjunud pere-naist Marit pidama oma „emaks“. Mari ju ka omalpoolt jätkas nende toitmist, kuigi nad sellest toidust nii lugu ei pidanud kui koduhaned. Nad jätsid mõnikord osa toitu järele ja läksid merre ujuma. Koduhaned aga parkisid nendegi toidu nahka.

Sügise poole olid nad juba üsna suured, peaaegu nagu vanadki haned. Nad kattusid sulgedega. Aga nende kasv oli väiksem kui koduhanedel, nende jalad olid pikemad ja nende sulgede

värvus ikka endiselt must, väheste hallide plekkidega siin-seal.

Tüli nende ja koduhanede vahel kestis endiselt edasi. Peamiselt koduhanede uhkuse ja kõrkuse tõttu, kes ei tahtnud neid omaväärilisteks pidada. Sel alal tekkis sageli sõnavahetusi kahe hanetõu vahel.

„Mis teie ka olete!“ hüüdis näiteks kord metshanedele vana koduema hani kogu perekonna heakskiidul. „Viletsad vördjad! Kui teie nii kõhnaks edasi jääte ja sugugi ei kosu, siis on teie tulevik kurb. Tuleb külm talv ja teid ei lasta siis sooja tuppa nagu meid. Inimesed lasevad ainult neid hanesid talvel sooja tuppa elama, kes sügiseks ilusasti rasva lähevad. Mida rohkem rasva, seda mugavam elu, paremad toidud, ilusam tuba. Teid oma kõhnusega ja halbade kommetega ei lasta rehe allagi. Ja teie külmute väljas lumehanges — ja kärvate!“

Noored metshaned ei teadnud sellisest asjadest midagi ja nad arutasid seda küsimust pärast omavahel, kuuris.

„Kui sel vanal tädil õigus on,“ ütles üks, „siis on meie asjad ikka pahad küll.“

„Pahad tõesti,“ vastas teine. „Peame vist ka rohkem paigal püsima, kõhul istuma, ühekülgset toitu sööma ja mere asemel mudases lombis suplema. Liig palju tegevust on kahjulik.“

Seda juttu kuulis vana kukk, kes liigal siblis.

„Pojukesed,“ ütles ta, „te meeldite mulle, sest ka teie veedate oma päeva tegevuses, et omale toitu hankida, nii nagu minagi. Mitte aga nii nagu need koduhaned, kes kogu päeva vedelevad tegevusetu ja õgivad valmis toitu, et siis jälle kõhuli maas lesida ja ise sellega uhkustada. Ärge uskuge selle tobeda hanememme juttu. See rasvane memm ei tea midagi tõelisest elust, ta on tühjadel juttudel ja eelarvamustel üles kasvanud. Tema ja nad kõik usuvad seda, mida mõni tobe neist kunagi välja on mõelnud, et haned pannakse talvel sooja tuppa ja peetakse seal toredasti ülal. Tühi jutt! Ainult mõni üksik pannakse talveks lauta kinni — ja toredat pole

seal midagi, pigem on seal kitsam ja halvem kui suvel väljas. Niisama nagu minul ja kanadelgi. Aga suuremal jaol hanedest võetakse sügisel lihtsalt pea maha. Ja see on kõik nende talvine tore elu. Seepärast neid nii nuumataksegi, et nad siis hästi rasvased süüa oleksid.“

Noored metshaned ei saanud sellest kõigest hästi aru, aga nad mõistsid siiski, et kuke jutt koduhanede saatusest sisaldab midagi üpris jubedat.

„On see kõik tõsi?!“ küsis üks nendest värisedes.

„Miks peaksin ma siis seda välja mõtlema hakkama!“ vastas kukk. „Olen siin juba kaua aega elanud ja tean kõik, mis siin sünnib. Mida rasvasem hani, seda ligemal on talle surm. Mida kõhnem, seda parem talle, sest siis on tal lootust kauem elada. Minu nõu on teile, pojukesed, hoiduge edaspidi koduhanede eluviisidest; sööge parajasti, olge alati virgalt tegevuses, kõndige palju, supelge palju, ärge lesige laisalt kõhuli. Siis te ei rasvu ja teie keha on kerge ja teie tiivad kannavad teid. Vaadake, koduhaned ei jõua lennata. Teie aga

jõuate küll. Millest see tuleb? Aga ikka sellest, et teie kehad on kerged ja koduhanedel rasked. Pidage seda meeles. Siis võib teil veel hästi minna.“

„Aga kuidas jääb meiega siis, kui talv tuleb?“ küsisid metshaned. „Koduhaned pannakse lauta, aga mis saab meist? Me külmume ära!“

Kukk muheles oma uhkesse punasesse habemesse.

„Arge kartke,“ ütles ta. „Kui te hoidute koduhanede laiskadest eluviisidest, siis pääsete ka külma käest. Mina elan siin mere kaldal juba kaua ja olen mõndagi näinud, mida teie veel ei taipu.“

Sellega jutt lõppes.

Kord sügisel, kui noored metshaned askeldasid mererannas, ütles üks nendest teisele:

„Iamad muutuvad juba külmaks. Ei tea, kuidas selle kuke jutuga oli. Kas ta meile siiski ei luisanud? Koduhaned kiitlevad iga päev, et nendest juba mitu on viidud sooja tuppa toredat elu elama ja et nad varsti kõik pääsevad sinna. Mis saab aga meist?“

Ent teine nooruk vastas:

„Mina usaldan kukke. Ta on alati olnud väga hea ja kena onu. Küllap tal ikka midagi head mõttes oli, kui ta meile soovitas koduhanede eluviisidest hoiduda. Jätame ikka ka edaspidi suurema jao oma toidust, mida perenaine meile annab, koduhanedele ja kaome ise salaja toidu juurest ära.“

Nii nad ka tegid. Koduhanedest oli enamik juba õuelt kadunud ja tapetud, aga kaks metslindu liikus ikka veel vabalt ringi.

„Küll ma neid toidan!“ ütles perenaine Mari kord oma mehele Tiidule, „aga mitte nad rammusamaks ja rasvasemaks ei lähe. Sihukesest kõhnakesest ei saa aga mingit head praadi.“

Tiit vastas:

„Ootame kuni lumi maha tuleb, küll nad siis jätavad oma askeldamise ja hakkavad paigal püsides rasvuma. Või pane nad õige jälle kuuri kinni.“

„Nad ei söö siis peaaegu sugugi, kui nad kinni panen,“ vastas perenaine. „Olen seda proovinud.“

„Noh, siis ootame lund,“ kordas peremees.

Aga kord külmal kargel hommikul, kui noored metshaned parajasti mereranna poole sammusid, kuulsid nad ülal oma pea kohal tuttavaid hääli. Mis hääled need olid? Olid nagu koduhanede hääled, aga ei olnud päriselt kah.

Noored metshaned tõstsid pead ja vaatasid üles. Nad nägid ülal kõrgel haneparve, mis lendas — kolmnurgas — mere poole.

Mingi imelik igatsus ja soov tuli noorte metshanedes südamesse.

„Haa!“ hüüdis nendest üks. „Näe! Need seal on nagu meegi! Kõrgel! Meie pole kunagi nii kõrgel lennanud. Katsume meie ka!“

Nad lehvitasid tiibu ja tõusid õhku. Ikka kõrgemale ja kõrgemale. Küll oli ülal tore! Ja kauge avarus kutsus.

„Lendame nendele teistele järele!“ hüüdis üks metshani üliras rõõmutujus.

„Lendame!“ vastas teine.

Nad lendasid, nende kehad olid kerged, tiivad tugevad ja peagi jõudsid nad lendavale kolmnurgale järele.

„Haa-haa-haa!“ hüüdsid nad kolmnurgale.

„Kuhu te lendate?“

„Haa-haa-haa!“ vastati sealt. „Kust siis teie pärit olete, et seda veel ei tea? Asuge aga ritta. Kolmnurga lühema joone otsa. Teekond on pikk ja teie pole nähtavasti veel väga vanad.“

Noorukid asusid kolmnurga lõppu ja jätkasid teistega ühes lendu. Lennates müksas üks nendest võrast eeslenda-jat veidi ja päris tasakesi:

„Haa! Omavahel öelda, kuhu reis õieti läheb?“

„Haa!“ vastas võrras. „Parimasse talikorterisse. Seal on kõike külluses.“

Nüüd vaatasid noorukid teineteisele tähendusrikkalt otsa — nüüd taipasid nad, et vanal kukel oli õigus.

Vana kukk oli aga õues noorte hannede äralendu näinud. Ta muheles omale habemesse, lendas aia otsa, lakutas tiibu ja laulis kõrvulukustavalt:

„Mina olen tark me-e-es!“

M. Iljini ainetel E. Jõgi

Magamistoa nurgas seisis tualettlaud kõrge läikiva peegluga. Viimane oli äsja valminud vabrikus ja uhkeldas uudisuga.

Tualettlaua ühel veerel lebas väike käsipeegel, mis oli väga väga vana. Kindlasti oma kolmsada aastat. Inimesed ei saa kaugeltki nii vanaks.

„Mis sina, vana peeglilogu, siin minu nina all vedeled?“ pahandas uus tualettpeegel. „Sinu raam on ajast ja arust maha jäänud ja sinu pind ei läigi pea-aegu sugugi. Mine, mu süda läheb pahaks, sind nähes!“

„Ära ole nii pahur,“ vastas käsipeegel rahulikult. „Olen küll vana, ent ometi kasutatakse mind meelsasti. Minu abiga võivad inimesed sinus vaadelda oma soenguid kukla tagant ja näha, kuidas nende riided istuvad seljal.“

„Seep see peapõhjus ongi, mis pärast ma sind ei salli“, pahandas uus peegel edasi. „Mina olen suur küllalt, minus peegeldub kõik ülihästi. Milleks on inimesel veel vaja sinusugust vana rämpsu. Ma ütlen sulle viimast korda: mine minema! Sa kriimustad oma veidra raamiga veel minu lauakese poleeritud pinna.“

Vana käsipeegel ei kaotanud ka nüüd oma rahu. Ta jäi liikumatult lebama ja ohkas sügavasti.

„Ära uhkusta ja ära ole kade,“ sõnas ta. „Mis sina, kollanokk, ka elust tead? Oled uhke oma läikivale pinnale ega mõtle tõsisemalt elule. Oled veel noor ja rumal, ega teagi vist, kuidas sa siia maailma oled tekkinud.“

„Õige mul asja, mida peaksin teadma!“ krimpsutas tualettpeegel nina.

„Ja teiseks pole ma nii rumal sugugi, nagu arvad. Tean väga hästi, kuidas tekkisin siia maailma. Olen puhtast kallihinnalisest klaasist. Minu seljale valati eriline vedel segu, milles peitus muuseas ka hõbedat. Hõbe vajus pik-kamööda allapoole ja kattis minu tagumise külje umbes poole tunni jooksul tiheda läikiva korruga. Et see kord ei pudeneks ega ära tuleks, tõmmati õhuke kiht värvi peale. Siis viidi mind mööblivabrikusse, kus mind asetati ilusa lauakese taha puust raami. Ühel päeval toodi mind siia tuppa ja nüüd on inimesed õnnelikud minu pärast.“

„Sa pole tõepoolest nii rumal nagu arvasin. Ent siiski on maailmas veel palju, palju huvitavat, millest sul vist aimu pole. Ütlesid, et oled kallihinnalisest klaasist. Aga kuidas tekkis see klaas?“

„Seda ma ei tea,“ lõi kõhklema tualettpeegel.

„Vaata, seda sa ei tea. Kuid sellest ei taha ma praegu sulle rääkida. See on lugu omaette, klaasi valmistamise saladus. Aga kas tead, kuidas hakati vanaasti valmistama meid, peegleid? Meie tootmine polnud alati nii lihtne, nagu praegu.“

„Kuidas meid siis tehti?“ tõusis tualettpeegli uudishimu.

„Oi, see on pikk lugu“, ohkas käsipeegel. „Mina olen kaua elanud. Ligi kolmsada aastat. Mõtle, mis selle ajaga kõik võib näha ja kuulda! Olen rännanud paljudes maades ja elanud paljudes kohtades. Olen näinud mitmesuguseid maju ja inimesi. Aga ei tea, kas see sind huvitab...“

„Oo, huvitab küll“, elavnes tualettpeegel ja unustas oma õeluse. „Jutusta, palun!“

„Vaata, meid, peegleid, ei valmistatud alati nii, nagu praegu. Vanal ajal olime lihtsad kumerad metallplaadid kas hõbedast või vase ja tina segust. Aga meie pind tuhmus õhus kergesti ja seepärast hakati meid peitma klaasi alla. Nagu seda ülesvõtet siin minu läheduses laual.“

Nii tekkis esimene klaaspeegel.

Hiljem hakati klaasitükkidele panema tinapaberit, millele valati elavhõbeda kord peale. Elavhõbe sulatas tina, ja segul, mis niimoodi saadi, oli hea omadus kleepuda tugevasti klaasi külge. Kuid säärane valmistamine võttis palju aega ja teine viga peitus selles, et elavhõbe oli mürgine. Varsti leiutati parem peeglivalmistamise viis, ja see on juba sama, millest sina rääkisid. Peegli valmistamine pole ju iseenesest keeruline, aga kas suudad uskuda, et kolmesaja aasta eest mõisteti teha meid ainult ühes linnas — Veneetsias. Tead, seda linna Itaalias, kus tänavate asemel on kanalid ja autode asemel sõidavad väikesed lootsikud — gondlid?“

„Kas tõesti?“ imestus suur uhke tualettpeegel. „Siis oleme meie ju haruldused.“

„Olime“, ohkas käsipeegel, kuid pole enam. Nüüd osatakse meid valmistada igal pool. Aga nagu mainisin, oli aeg, kus meid toodeti vaid tolles Itaalia linnas. Mina olen ka seal sündinud. Veneetsia valitsus hoidis meie valmistamisviisi suures saladuses ja ähvardas surmanuhtlusega kõiki, kes julgesid välismaalastele välja anda meie valmistamisviisi saladust. Valitsuse käsul viidi kõik peeglitöökojad üle üksikule saarele Muranole, kuhu ei pääsenud ühegi välismaalase jalga.

Pikapeale tekkis sinna saarele tervelt nelikümmend peeglikäitist, kus töötas mitu tuhat töölist. Pееgleid veeti sealt teistesse maadesse. Prantsusmaale üksinda läks aastas kakssada kastitait igasuguseid peegleid. Mina rändasin ka ühes sellises kastis Prantsusmaale ja sattusin Pariisi ühte toredasse lossi. Pееgclid olid siis väga kallid. Neid võisid osta ainult rikkad. Lihtrahvas ei saanud neist unistadagi.“

„Küll on huvitav“, vaimustus edev tualettpeegel. „Räägi edasi!“

„Murano saare osavad peegelsepad olid Veneetsia vabariigis väga lugupeetud. Neile makseti head palka. Nad sõid ja jõid hästi. Käisid uhkesti rii-des. Kuid ühest oli neil suur puudus. Neil polnud vabadust. Nad ei tohtinud sõita võõrastesse maadesse. Neid, kes seda keeldu ei pidanud, ja ka nende perekondi ähvardas surmanuhtlus. Veneetsia valitsus oli nii uhke oma kunstile valmistada peegleid ja teenis selle-ga nii suurt raha, et ei raatsinud ja-gada oma vara teiste maadega.

Aga Prantsusmaa ei suutnud rahu-likult pealt vaadata, kuidas väike Veneetsia vabariik rikastus. Teiseks elasid seal väga edevad inimesed, kes ihkasid peegleid, kuid ei raatsinud nende eest palju raha välja anda. Nii sai Prantsuse saadik Veneetsias ühel päeval Pariisist salajase kirja, et ta hankigu Murano saarelt peeglimeistreid ja saatku need Prantsusmaale. See ülesanne pani saadiku mõtlema. Ta tundis väga hästi Veneetsia seadusi, mis käisid peegelseppade kohta. Kes paneks kaalule oma elu?

Aga siiski peatus juba samal õhtul

Prantsuse saatkonna ees, mis asus nagu teisedki majad kanali ääres, kinnine lootsik — gondel. Gondlist väljus mustas rüüs mees. Möödus mitu tundi enne kui see tagasi tuli.

Sest ajast saadik külastas saatkonda sageli saladuslik võõras. Kui kellelgi oleks õnnestunud vaadata lukustatud kabinetti, oleks ta näinud vestlemas üht tuntud prantsuse aukandjat lihtsa mehega mustas rüüs. Viimane oli Murano saare poodnik.“

„Millest nad siis rääkisid?“ tahtis teada tualettpeegel, keda tema esivanemate lugu juba tõsiselt oli hakanud huvitama.

„Seda ei tea keegi“, vastas käsipeegel. „Teada on vaid see, et umbes kahekolme nädala pärast randus kottpimedal ööl Murano saare kaldal paat kahekümne kolme pealaest jalatallani relvastatud mehega. Rannas tuli pimedusest esile neli meest, saatjaks meile tuntud poodnik. Kuuldus kummaltki poolt paar märgusõna, siis astusid mehed paati, aerud lasti vette — ja neli Veneetsia peegelseppa asusid teele kaugele Prantsusmaale. Aga poodnik

hiilis vargsi koju, taskus vahetalituse eest saadud kaks tuhat liiri.“

„Kui põnev!“ hüüdis tualettpeegel, ega suutnud ärevusest öieti paigal püsida. „Kas neid ei tabatud?“

„Ei tabatud“, vastas käsipeegel. „Paari nädala pärast viidi Veneetsia rannakaitse nina alt ära veel neli peegelseppa. Nüüd tekkis linnas ärevus. Otsiti põgenikke nii kodu- kui välismaal, kuid ei leitud jälgegi.“

Viimaks õnnestus Veneetsia saadikul Pariisis teada saada, kus asusid põgenikud. Ta kutsus nad oma juurde. Kuninglikku peeglivabrikusse ta minna ei julgenud. Ta meelitas mehi, et need koju tagasi sõidaks. Prantslased said sellest teada ja pidasid peegelseppi kõigest jõust kinni. Viimased pandi elama uhkesse lossi ja neile maksti veel suuremat palka. Kõik nende soovid täideti. Nende perekondadel, keda ähvardati Veneetsias tappa, aidati põgeneda. Asjata lubas Veneetsia saadik omalt poolt andestada peeglimeistritele nende põgenemise kodumaalt ja pakkus igale viis tuhat dukatit. Aga veneetslased ei mõtelnudki lahkuda Pariisist, kus nende käsi käis hästi.“

„Kas Pariisis oli siis parem elada, kui Veneetsias?“ päris tualettpeegel. „Sina oled elanud mõlemas kohas, mis sa arvad?“

„Ei tea ütelda,“ vastas käsipeegel. „Mina olin rahul kõikjal. Mind hoiti ja koheldi hästi. Kuid minu meistrite käsi ei käinud hiljem sugugi hästi.“

Käsipeegel vajus mõtteisse.

„Mis nendega siis juhtus?“ uudishimutses tualettpeegel.

„Poolteist aastat pärast saabumist Prantsusmaale, see oli jaanuarikuus aastal 1667, suri äkki parim peegelsepp. Kolme nädala pärast suri teine, kes mõistis eriti hästi puhuda peegliklaasi ja kelle olemasolule võlgnen tänu ka mina. Oli tubli ja heasüdamlik mehike.“

Arstid tegid kindlaks, et surm oli põhjustanud mürgitus.

Umbes samal ajal vangistati Veneetsias ja surmati kaks peeglimeistrit, kes kavatsesid põgeneda Prantsusmaa-

le. Hirm valdas Pariisis töötavaid peeglimeistreid. Nad palusid luba koju sõita. Prantsuse valitsus ei pidanud neid enam kinni. Nende saladus oli nüüd teada ja prantslased ei tahtnud neile enam maksta nii suurt palka. Nüüd mõistsid nad ise valmistada peegleid ega vajanud võrast tööjõudu.

Hoovidaamid puuderdasid end uute prantsuse peeglite ees. Ja ühelegi neist ei kummitanud Veneetsia meistrite näod, kes olid elanud üle nii ärevaid päevi ja jätnud viimaks oma elu riigisaladuse reetmise eest.“

„Aga kuidas sattusid sina Prantsusmaa uhkest lossist siia?“ päris uudishimulikult tualettpeegel edasi.

„Oh, ei taha sellest palju rääkida,“ ohkas vana käsipeegel, endisi aegu meelde tuletades. Alul, kui olin haruldus, käis mu käsi hästi. Kuid varsti ilmus võistlejaid, mis olid minust paremad, ja minust ei hoolitud enam. Mind viidi ühest kohast teise. Vedelesin vahel hulga teiste vanade asjadega kolikambris, kus rotid rüvetasid mu pinda. Siis sattusin vahetevahel korralikumatesse tubadesse, kus mind koheldi paremini.“

Kord lebasin aastaid pimedal pöönikul, kuni mind viimaks leiti ja nimetati antiikasjaks. Siis hakkas mu käsi paremini käima. Mind viidi kuskile kaupluse vaateaknale. Viimaks osteti mind sealt ära ja toodi siia. Siin läks elu paremini. Mind hoiti ja koheldi sõbralikult. Ei loobitud ühest paigast teise. Ent siis tulid sina. Mind asetati sinu ette lauale. Näen isegi, et ei sobi siia. Kuid mis võin mina parata? Nüüd oled sina mulle kuri ja teed mu vanadusepäevad raskeks. Kuhu pean minema? Olen väsinud ega tahaks enam elada.“

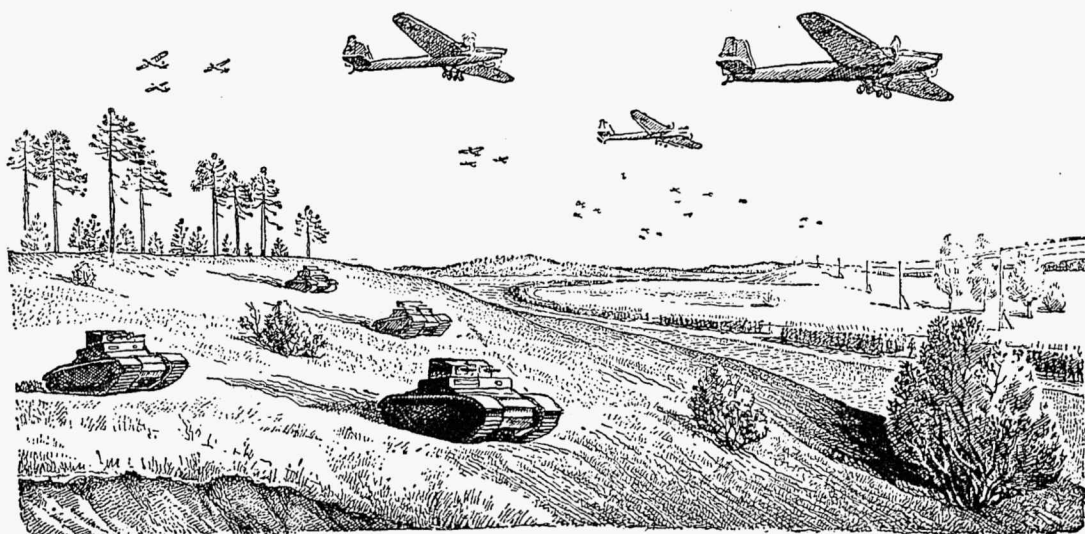
Käsipeegel vajus mõtteisse. Tema pooltuhmunud pinnale veeres paar pisarat.

Uuel tualettpeeglil hakkas kahju.

„Andesta“, palus ta. „Ma ei teadnud, et oled nii raskeid päevi üle elanud. Ma ei taha olla sulle enam halb. Saame sõpradeks.“

Vana käsipeegel oli kohe nõus.

Ja neist said head lahutamatud sõbrad.

Aleks Miksi kohtab Punaarmeed

Boris Žitkovi lasteraamatust „Mis ma nägin“

Kuidas me Moskvast lahkusime

Emä ütles, et me sõidame vanaema juurde, suvilasse, ja et sõidame omnibusel.

Aga omnibus — see on säärane auto nagu vagun. Selles on pehmed pingikesed nagu diivanid. Sees istub omnibusejuht ja juhhib. Me emaga võtsime omnibuses pingikesel istet. Ma istusin hästi akna lähedale, et saaksin välja vaadata.

Meie ees istus aga onu, sõjaväelane. Õige suur. Tema seljatagant ma ei näinudki, kuidas juht juhhib.

Esitaks me sõitsime mööda linnatänavat ja ma vaatasin maju.

Pärast sõitsime juba seal, kus maju ei olnud, vaid ainult puud tee ääres.

Ja emä ütles:

— Noh, ütle nüüd Moskvale hüvasti. Siit algavad juba suvituspaigad.

Onu sõjaväelane

Onu sõjaväelane pöördus minu poole ja kõneles:

— Varsti jõuame metsa. Päris tõelisse metsa. Seal elab isegi hunte.

Ma ehmusin pisut, kuid siis mõtlesin, et onu teeb nalja.

Ning vastasin:

— Ha-ha-ha! Me nägime hunte loomaaias. Nad istuvad puuris.

Onu aga kõneles:

— Kuid metsas nad ei ole puuris. Metsas võivad nad hampsti! — hammustadagi. Siis sa ei naera enam.

Aga emä arvas:

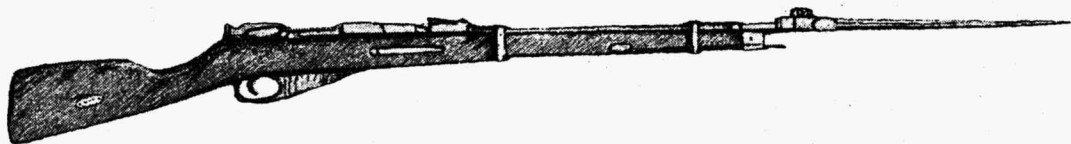
— Onu on vist jahimees. Ta teab, millised on hundid.

Ja onu kõneles:

— Ja hundid tunnevad mind. See on õige, et olen jahimees.

Mina küsisin:

— Aga kus on teie püss?

Onu kummardus ja tõstis esile pika koti. Koputas rusikaga kotile — selles oli mingi kõva asi — ja kõneles:

— Vaat siin. Siin ongi minu püss. Aga kodus on mul kaks koera.

Mina küsisin:

— Kas käharakarvalised?

Aga ema sai pahaseks ja kõneles:

— Ära tüüta onu.

Aga ma nurusin, et ta võtaks püssi kotist välja ja näitaks.

Meie ümber olid puud ja mina aina küsisin:

— Kas see on juba mets või ei ole veel?

Aga onu kõneles:

— Mis mets see on — need on vaid suvituspaigad.

Sõda

Me sõitsime teed mööda. Omnibus õõtsus ja ma uinusin.

Kuid äkki ma ärkasin.

Meie omnibus seisab ja meid ümbritsevad väga suured puud.

Ma küsisin:

— Miks?

Ja kõik inimesed meie omnibuses küsidav samuti:

—Miks? Miks?

Onu sõjaväelane tõusis ja astus omnibusest välja. Aga siis ta tuli meie akna juurde ja ütles:

— Punaarmee tuleb.

Ma hüüdsin:

— Sõda!

Ema ütles:

— Ära räägi rumalusi!

Aga onu sõjaväelane lausus:

— Nojah. Sõda. Ainult mitte pärisõda. Aga sõda mängult.

Ema hüppas üles ja küsis:

— Kas näkatakse nüüd laskma?

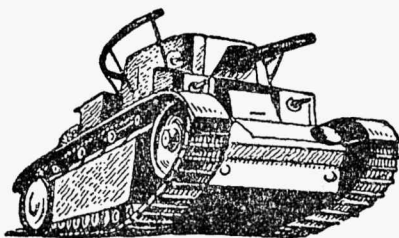
Ja surus sõrmed kõrvadesse.

Sõjaväelane ütles:

— Andke väikemees siia.

Ma sirutasin end ruttu aknast välja. Onu võttis mul kaenla alt kinni ja tõstis mu omnibusest välja; kuid ema ei näinud seda.

Ema ehmus nii, et sulges isegi silmad. Onu sõjaväelane pani mind oma õlgadele istuma ja nüüd nägin ma kõik. Seal ei olnudki enam puid, vaid lage

väli, ja seal ei seisnud mitte miilitsamees, vaid punaarmeeväelane. Ta hoidis käes kõrgeletõstetud lippu.

Seda ta tegi selleks, et me edasi ei sõidaks, ega üldse keegi ei sõidaks.

Siis hakkas tulema punaarmeeväelasi — palju, palju, kõik kiivreis, ja igaühel püss õlal. Ja kui nad äkki lasksid laulu lahti, siis hüppasid kõik omnibusest välja, et vaadata.

Aga ema hüüab:

— Kus on Aleks? Kus on Aleks?

Ja ei näe mind, ehkki ma seisan kõrgemal: onu õlgadel.

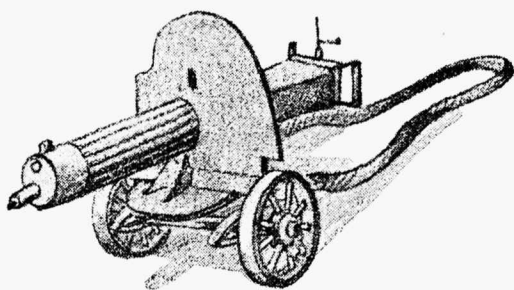
Siis tulid hobused ja vedasid ratastel ahju. Sel ahjul oli peenikene korsten, ja onu sõjaväelane ütles, et see olevat köök, mis niimoodi sõidab. Selles keedetakse putru ja igasugust lõunat.

Aga siis tuldi hobustel sõites.

Ja kõik hakkasid kõnelema:

— Ratsavägi tuleb.

Raskekuulipilduja

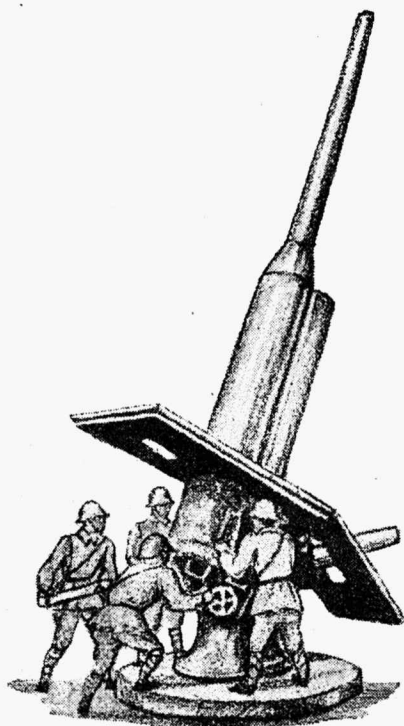
Aga need olid lihtsalt punaarmeeelased ratsa, möögad vööl ja püssid seljas. Hobusekesed olid kõigil kõrvid ja need astusid nagu punaarmeeelased. Nad marssisid reas. Onu sõjaväelane ütles, et need on õpetatud hobused, et neid on õpetatud nii sõitma.

Siis tulid punaarmeeelased piikidega, millega saab torgata.

Nad ainult hoidsid püsti neid piike, sest ei ole ju veel sõda.

Onu sõjaväelane ütles:

— Vaata, need on kasakad.

Õhukaitsesuurtükk

Kuid kaugemal, kasakate järel, otse mööda välja, sõitsid majakesed. Nad olid hallid, ja neil olid tornikesed peal. Kuid tornikestest olid välja pistetud, nagu mulle näis, kepiotsad.

Onu sõjaväelane hakkas naerma ja lausub:

— See on suurtükk, aga mitte kepp. Majakesed olid rauast.

Kui suurtükk kärgatab — siis muudkui hoiatalt! Aga majakene on tugev, sellele võib lasta püssistki, talle ei tee see midagi.

See on tank. Selles istuvad inimesed. Sõjaväelased. Nad võivad peale sõita, kellele tahavad. Vaenlased ei saa nende eest kuhugi end peita, sest tank sõidab sinna, kuhu tahab. Ta sõidab puule ja murrab puu maha. Ta sõidab otsa majale ja lõhub maja puruks. Kui ta tahab, sõidab vette ja võib sõita isegi vee all.

Suurtükist võib ta lasta, keda aga tahab. Ainult nüüd nad ei lasknud kedagi, vaid sõitsid kuhugi kõrvale, otse põllule. Nüüd nad ainult õppisid, kuidas sõida.

Viimaks ei olnud enam kedagi sõitmas.

Ja kõik hakkavad kõnelema:

— Noh, müüd sõidame jälle edasi.

Ja kõik astusid omnibusesse. Ja onu laskis mind õlgadelt maha.

Ema hakkas omnibusest hüüdma:

— Andke poiss siia — kohe sõidame!

Äkki astub omnibuse juurde punaarmeeelane, tal oli valge käeside, ja kõneleb:

— Kodanikud, te ei saa kuhugi edasi sõita, ainult tagasi võite sõita.

Meie omnibusejuht küsib:

— Aga kas meil tuleb kaua oodata:

Punaarmeeelane vastas, et arvatavasti õhtuni.

Ja nii meie ei saanudki kuhugi sõita.

Kuidas sõditakse ülal

Ja äkki kus hakkas mürin ja ragin! Ma ei teadnud, kust see tuleb, ja keerasin pead nagu värtnat igale poole.

Mürin läks ikka valjemaks.

Onu sõjaväelane hoidis mind kättpidi ja vaatas samuti, kuid vaatas ainult üles. Ja kõik hakkasid üles vaatama.

Ma nägin, nagu lendaks seal kolm lindu, kuid need ei olnud linnud, vaid lennukid. Aga siis veel kolm ja siis jälle kolm. Ja neid oli taeva all kolekole palju. Need olidki, mis mürisesid. Ma vaatasin kogu aeg, kuidas nad lendavad, ja nägin, kui äkki hakkas sadama väikesi seenekesi. Igast lennukist neid muudkui pudenes ja need liuglesid tasakesi alla nagu seebimullid.

Ma kisasin:

— Miks? Miks?

Onu ütles, et need on punaarmealased, kes hüppavad. Igal punaarmealasel on suur vihmavari. Onu sõjaväelane ütles, et see on langevari. See läheb lahti, ja siis punaarmealane ei kuku järsku, vaid liugleb tasakesi. Ja ei saa haiget.

Tal on ka püss kaasas. Ta laskub maale ja läheb kohe sõdima. Ja hakkab püssist laskma.

Aga lennukeist ei lasta alla ainult punaarmealasi, vaid sealt võib heita ka pomme. Pomm langeb maale ja lõhkeb.

Ma juba mõtlesin, et keegi enam ei sõida, ja vaatasin ainult lennukeid.

Aga ema hõikas:

— Oh, nüüd tulevad veel koerad!

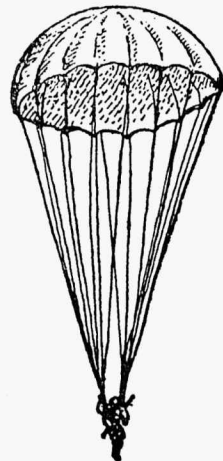
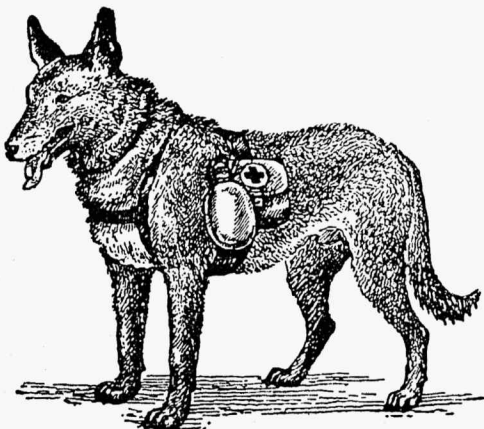
Milleks need koerad?

Sealt tulidki onud koertega. Koerad olid suured ja igatühele neist oli seotud külgedele pakikesi.

Aga omnibusejuht lausus:

— Vaata, kus isegi koerad lähevad sõdima!

Ja kõik hakkasid naerma:

— Ha-ha-ha!

Onu sõjaväelane aga ütles, et siin pole midagi, mille üle naerda. Koertel on pakikestes arstirohud. Ja puhtad rätid, millega saab siduda, kui on veri. Vaat, kui tabatakse kedagi püssist, ta langeb maha, aga koerakene jookseb kohe juurde. Ja koeral on kaasas kõike, mida vaja: rohtu ja muud.

Need on õpetatud koerad.

Omnibusejuht kõneleb:

— Ei tea, kui kaua meil siin seista tuleb? Vähest kuni öhtuni? Võtame ja

sõidame õige külasse. Ootame külas. Seal saab piima.

Aga punaarneelane, kellel on valge side käevarrel, kõneleb:

— Te ei saa külasse sõita. Teil tuleb siin oodata kuni õhtuni.

Siis lausus onu sõjaväelane:

— Noh, kui nii, siis läheme metsa seeni korjama.

Võttis minu sülle ja ütles emale:

— Võtke mingi rätik ja läheme koos Aleksiga metsa.

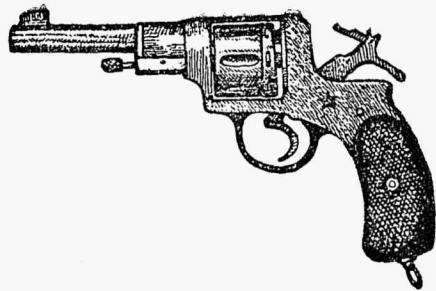
Ma küsisin siis:

— Kus on mets?

Onu näitab käega:

— Aga sa näed ju: siin on mets ja seal on mets. Vaata, seal on männid, kuused ja kõiksugused põõsad. See ongi mets.

Ja tõmbas mind käest.

Revolver

Ma ütlesin:

— Aga metsas on ju hundid?

Ja ei tahtnud kuidagi kaasa minna.

Onu kõneles:

— Kui mina olen kaasas, siis hundid sinusse ei puutu. Mina olen jahimees.

Me onuga hakkasime minema. Ema võttis rätiku ja jooksis meile järele.

Piilur Komarovi nukud

Ühe väeosa komandör, Nõukogude Liidu kangelane seltsimees Komarov ütles kord meestele:

„Täna öösi tuleb minna luurele, käsen kõigil valmistada õlgedest nukusid.“

„Saab tehtud,“ vastasid punaarneelased ja hakkasid valmistama õlgedest inimesesuurusi nukke.

Kui nukud olid valmis, pani Komarov neile punaarneelaste mütsid pähe ja mütside külge kinnitas käärid, milledega piilurid löikavad okastraati. Kääride külge seoti pikad nõõrid.

Kui nõõrist tõmmata, hakkasid käärid klõbisema.

Öösel võtsid piilurid oma nukud kaenlasse ja liikusid näidatud suunas.

Nad pidid selgitama, kus peituvad legendikul vaenlaste kuulipildujad, sest järgmisel päeval tuli Punaarmeel üle selle legendiku marssida.

Piilurid hiilisid metsaservale ja peitusid küngaste taha.

„Nüüd tuleb nukud vaikselt ja ettevaatlikult lagedale kohale asetada,“ sosistas Komarov.

Piilurid roomasid küngaste tagant

välja ja seadsid oma hernehirmutised legendikule.

Kui nad tagasi olid jõudnud, sõnas Komarov: „Tõmmake nüüd nõõridest!“ Punaarmeelased tõmbasid nõõridest ja käärid kiivrite küljes hakkasid klõbisema.

Vaenlased kuulsid seda jalamaid. Nad arvasid vist, et keegi laeb püssi. Peale selle nägid nad veel, et pimedas roomas kogusid. Aga piilurid tirisid nõõridest, ja õlgnukud liikusid.

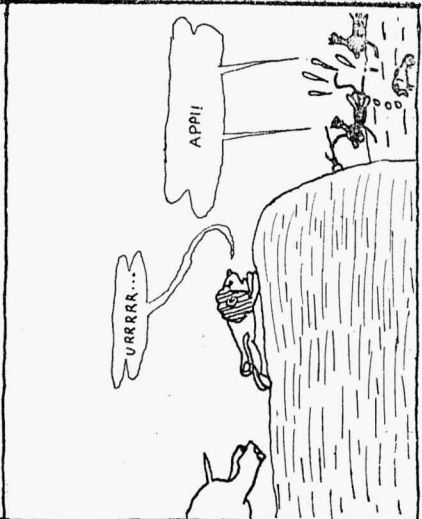
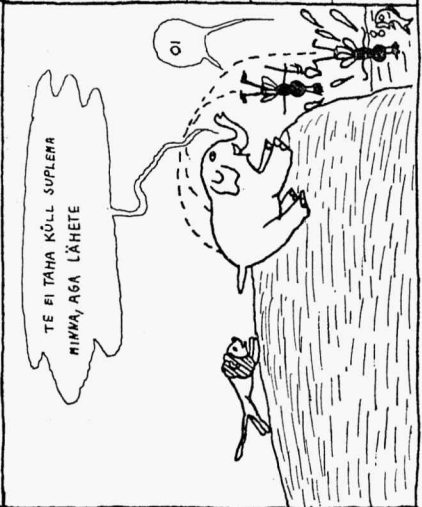
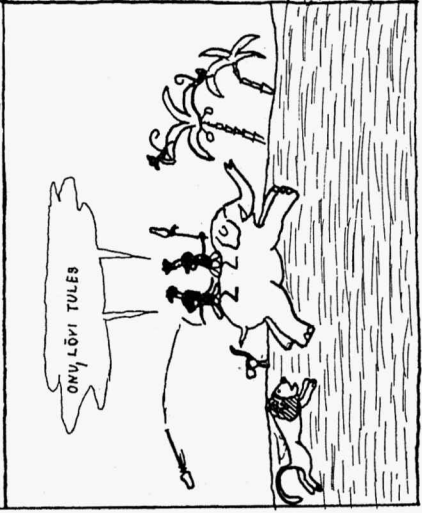
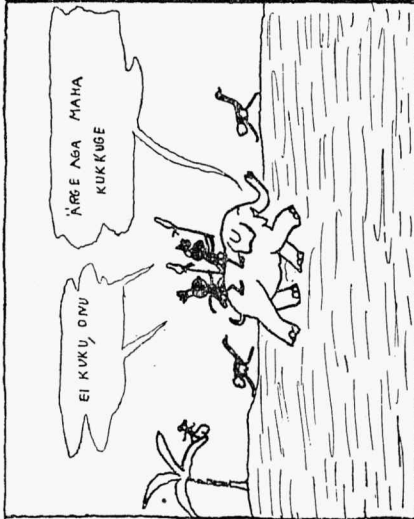
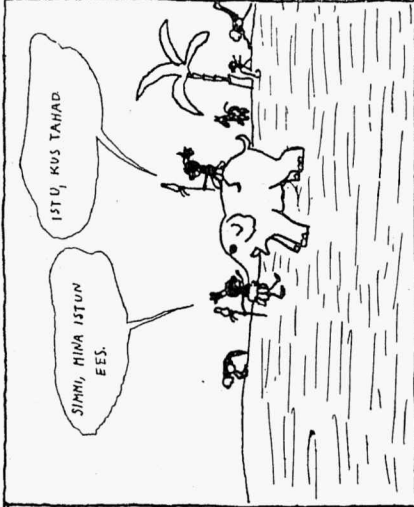
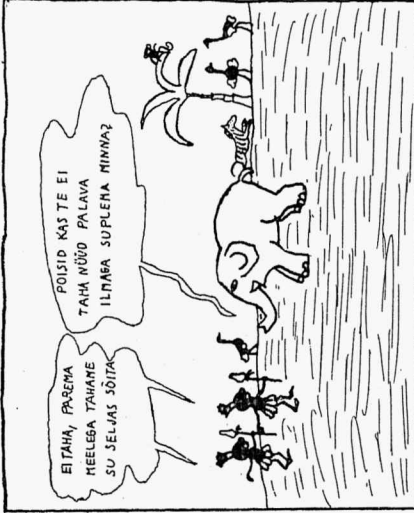
Vaenlased arvasid, et punaarneelasi roomab nende poole ja avasid tule.

Aga nukud liikusid endiselt ja klõbistasid. Nüüd avasid vaenlased igast küljest kuulipildujatule. Aga seltsimees Komarov istus oma sõduritega künka taga ja vaatas kust tulistati. Ta teatas sellest telefoni teel kahurväelastele.

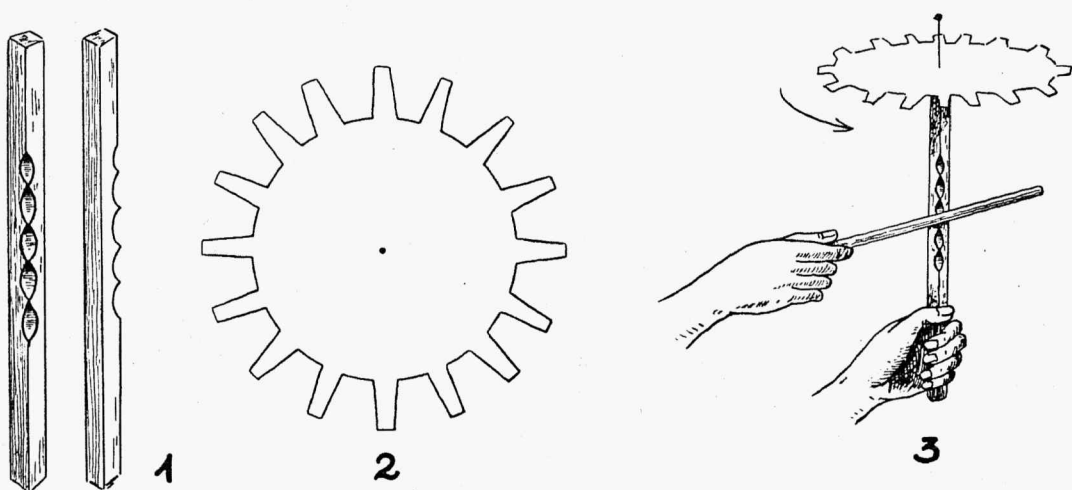
Need hakkasid omakorda laskma kahureist. Vaevalt oli kostnud esimene lask, kui purunes vaenlaste esimene kuulipilduja; teine lask tabas teist; kolmas purustas kolmanda. Nii hävisid legendikul kõik vaenlase kuulipildujad.

Elevant ja neegrilapsed

Selle lõbusa loo joonistas ja kirjutas 10-aastane Rein Kruup (Nõmme)

KUULEKAS HAMMASRATAS

Muretse või vooli endale neljakandiline kepik. Kõige parem on tammepuust. Kepikese pikkus võiks olla 25 sm ja paksus 1 sm.

Lõika noaga terava kandi sisse 4—5 lainetaolist sälku (vaata joon. 1).

Üks kepikese ots tee ümmarguseks ja torka sinna nõõpnõel.

Nüüd joonest sirkliga vanale postkaardile või kartongile ring, mille läbimõõt 5 sm.

Mõtle nüüd ise, kuidas sirkli ja joonlaua abil valmistada sellest ringist hammasratas. Oled selle joonestanud, siis lõika välja (joon. 2). Hammasratta keskkohta tee nii suur auguke, et sellest vabalt pääseb läbi nõõpnõela pea. Aseta hammasratas kepi otsa nõelale.

Võta nüüd vasaku käega kepi alumisest otsast kinni ja paremaga vea pliitsiga sätkepidi ülles ja alla — hammasratas hakkab kiiresti värisevalt pöörlema (joon. 3).

Kui sa oled lõiganud sälgud vastavas sügavuses ja pikkuses, siis on su hammasratas üsna kuulekas: sinu soovil pöörleb ta kas vasakule või paremale. See oleneb sellest, kummapoolse lainelise sälgujoonepidi sa pliitsit vead, liigutad.

Pliitsi asemel võid kasutada ka sõrmekiüünt, kui veidi harjutad.

Hammasratta asemel võid valmistada tärnikesi, joonistatud värvilisi ringe, viisnurke jne. — kõik nad hakkavad sinu soovil kuulekalt pöörlema. Katseta!

„MÄNG JA TÖÖ“ AJAKIRI OKTOOBRILASTELE NR. 5. MAI 1941. II AASTAKÄIK
ILMUB ÜKS KORD KUUS

Väljaandjad: ELKNU Keskkomitee ja Hariduse Rahvakomissariaat.
Kirjastaja: RK „Pedagoogiline Kirjandus“. Toimetus ja talitus: Tallinn, Pärnu mnt. 10

Tellimishind: 12 kuud — Rbl. 5.50, 6 kuud — Rbl. 2.75, 3 kuud — Rbl. 1.50. Tellimisi võtavad vastu RK „Pedagoogiline Kirjandus“, Pärnu m. 10—2, RKK Müügiosakond, Tallinn, Pärnu m. 10—24, kõik RKK raamatukauplused, ajalehtede kontorid, postiasutused-sidekontorid ja RKK Kollektiivmüügi usaldusmehed.

Vastutav toimetaja: K. Raesaar. Tehniline toimetaja: I. Peterson. Korrektor: S. Palm.
Ladumisele antud 19. IV 1941. Trükkimisele antud 12. V 1941. Trükikoja tellimise nr. 2902. MB—5529.
1½ trükipoognat. Trükiarv 12000 eksemplari.

Журнал для октябрят „Игра и труд“ на эстонском языке.

ГИЗ „Педагогическая Литература“, Таллин. „Типография Коммунист“, Таллин, ул. Пикк 2.

S 9894

Hind 50 kop.

Raamatupalat

41-1212